

Filip Tołkaczewski
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Ekspresywizmy rosyjskie w przekładzie na język angielski

1. Wprowadzenie

Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny definiuje ekspresywizm jako ‘element językowy, zwłaszcza wyraz, nacechowany w szczególny sposób wartością emocjonalną’¹. Podobnie ten termin ujmuje *Uniwersalny słownik języka polskiego* i podaje, że jest to ‘wyraz, forma, konstrukcja składniowa mające dużą siłę wyrazu, przekazujące emocje nadawcy wypowiedzi’². W zgodzie z powyższymi definicjami pozostaje pogląd Joanny Wyszynskiej, która wskazuje, że „[w]rażanie emocji polega w dużej mierze na szukaniu odpowiednich słów, które oddadzą świat wewnętrzny nadawcy oraz jego nastawienie do świata zewnętrznego”³. Emocjonalność jest więc silnie związana z językiem, a więc i z określoną kulturą, której jest on wytworem. „Obiektywne, niezależne od kultury widzenie emocji jest niemożliwe (...)”⁴.

Ludzie od zarania dziejów mieli potrzebę werbalnego wyrażania swoich własnych uczuć i emocji. Poszukiwali skutecznych środków wyrazu. Niewątpliwie za takie środki ekspresji emocjonalnej można uznać tzw. „wraży brzydkie”. Jadwiga Kowalikowa do tej kategorii jednostek leksykalnych kwalifikuje wyraży tabu oraz słownictwo ordynarne, tj. przekleństwa i wyzwiska wyśmiewające czyjeś niedostatki fizyczne czy intelektualne⁵. „Tabu językowe jest uwarunkowanym kulturowo zakazem używania

¹ ZGÓŁKOWA H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1997, t. 10.

² DUBISZ S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

³ WYSZYŃSKA J., *Emocje na wojnie w hiszpańskim przekładzie opowiadań Tadeusza Borowskiego*, [w:] P. Fast, T. Brzostowska-Tereszkiewicz, J. Pisarska (red.), *Przekład i emocje*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 2017, s. 135.

⁴ Tamże, s. 136.

⁵ KOWALIKOWA J., *Znaczenie i funkcja wyrazów tzw. brzydkich we współczesnej polszczyźnie mówionej*, [w:] Z. Kurzowa, W. Śliwiński (red.), *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*, Universitas, Kraków 1994, s. 108.

określonego słowa lub zakazem mówienia »w ogóle« o czymś – zjawisku, postaci, przedmiocie itp.”⁶. Do najczęstszych sfer objętych tabu należą: części ciała związane z wydalaniem, trawieniem, seksem, fizjologia, seksualność człowieka⁷. Wyrazy określające te sfery uznawane są za nieprzyzwoite, wulgarne.

Jednostki leksykalne stanowiące w danej kulturze przekleństwa pozwalają mówiącemu ujawniać spontanicznie swoje własne emocje odczuwane względem jakiejś osoby lub sytuacji czy rzeczy. Są puste semantycznie. Poza ekspresją emocji mówiącego, nie przekazują żadnej innej dodatkowej informacji⁸. Są nośnikami emocji i uczuć negatywnych. Wyzwiska natomiast nie tylko dają wyraz emocjom mówiącego, ale także przekazują informacje o adresacie, charakteryzują go. Są również nacechowane pejoratywnie. Mówiącemu towarzyszy intencja, by adresat wiedział, że jest źle oceniany i by się z tym źle czuł⁹. Wulgaryzmy z kolei „mogą być zarówno ciągami pustymi semantycznie, ujawniającymi wyłącznie emocje mówiącego, jak i ciągami znaczącymi, które służą charakterystyce jakiegoś obiektu lub stanu rzeczy”¹⁰. Mogą wyrażać pełen zakres emocji zarówno negatywnych, jak i pozytywnych¹¹. Maciej Grochowski zaznacza, że, „istnieją przekleństwa niewulgarne, a także wulgaryzmy nienależące do zbioru przekleństw”¹². Ich wspólną cechą jest zdolność do wyrażania silnych emocji, będących reakcją na niespodziewane i nieprzyjemne wydarzenia. Używanie tego typu leksyki narusza kod językowo-kulturowy i może kształtować negatywną opinię o nadawcy komunikatu¹³.

⁶ SAWICKA G., *Język a konwencja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2006, s. 304.

⁷ Por. np.: SAWICKA G., dz. cyt., s. 308; GRAUPMANN J., *Leksykon tematów tabu*, Klub dla Ciebie, Warszawa 2007, s. 10; MARKOWSKI A., *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 97.

⁸ Por.: GROCHOWSKI M., *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 13–14.

⁹ Tamże, s. 18.

¹⁰ Tamże, s. 17.

¹¹ Por. np.: ZARZECZNY G., MAZUREK M., *Co komunikują polskie wulgaryzmy?*, [w:] K. Ruta, K. Zalejarz (red.), *Procesy rozwojowe współczesnej polszczyzny, cz.1. Najnowsze zjawiska w polszczyźnie*, Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań 2009, s. 181; SANIEWSKA P., *Brzydkie słowa, czyli o używaniu wulgaryzmów przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną w sytuacjach emocjogennych – wstępne rozpoznanie*, [w:] D. Saniewska (red.), *Emocje, język, literatura*, Wydawnictwo „Libron”, Kraków 2016, s. 360.

¹² GROCHOWSKI M., dz. cyt., s. 17.

¹³ Por. np.: KOWALIKOWSKA J., dz., cyt., s. 108; SANIEWSKA P., dz., cyt. s. 356; PYCIA P., *Przekraczając granice. Problem przekładu wulgaryzmów i przekleństw*, [w:] B. Tokarz (red.), *Przekłady Literatur Słowiańskich*, t. 3, cz. 1. *Bariery kulturowe w przekładzie artystycznym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017, s. 136; HĄDZLIK-DUDKA M., *Wulgaryzmy a przekleństwa w kontekście przemian w komunikacji językowej*, „Studia Filologiczne Uniwersytetu Jana Kochanowskiego” 2014, t. 27, s. 154; HĄDZLIK-BIAŁEK M., *Metody przekładu wulgaryzmów w tłumaczeniu filmowym w kontekście przemian w komunikacji językowej*, „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Linguistic Journal” 2018, nr 3(1), s. 92.

W językoznawstwie rosyjskim na określenie danego typu nienormatywnej leksyki funkcjonuje wiele określeń i terminów, np.: *сквернословие*, *бранная лексика*, *обсценная лексика*. Walerij Mokijenko podkreśla, że znaczenia terminów *бранная лексика* i *обсценная лексика* nie są tożsame, por.:

Термины *бранная лексика* и *обсценная лексика* понимаются как взаимно пересекающиеся, хотя и не полностью идентичные: не все бранное обсценно и, наоборот, не все обсценное – бранно. *Брань* (...) по определению новейшего русского академического словаря – это ‘оскорбительные, бранные слова; ругань’ (...), а *обсценная лексика* (...), по дефиниции новейшей же языковедческой энциклопедии, – ‘грубейшие вульгарные выражения, которыми говорящий спонтанно реагирует на неожиданную и неприятную ситуацию (...)’¹⁴.

„Zjawisko posługiwania się wulgaryzmami i wyrazami negatywnie nacechowanymi towarzyszyło językowi przez stulecia”¹⁵. Przekleństwa, wyzwiska, a w szczególności, jak podkreślają badacze, wulgaryzmy są głęboko zakorzenione w kulturze, która wytworzyła określone konwencje językowych zachowań się¹⁶. Przyczyny używania wulgaryzmów mają zróżnicowany charakter: psychologiczny, komunikacyjny, kulturowy. Mogą obrażać, rozbawiać, pomagają rozładować napięcie, pozwalają uzewewnętrznić uczucia, ułatwiają nawiązanie kontaktu¹⁷.

Uwarunkowania kulturowe sprawiają, że to co w jednej kulturze jest dopuszczalne, w innej może razić czy wręcz szokować.

Особенно это касается употребления бранной лексики, т.к. сквернословие имеет свою национально-культурную специфику, проявляющуюся при сравнении употребляемых бранных слов в различных культурах. Причем, „допустимость их употребления также культурно вариативна. Что касается английской и русской коммуникативных культур, то (...) сфера употребления ненормативной лексики в английской коммуникации, где они воспринимаются как допустимые, шире, чем в русской”¹⁸.

Ścisły związek emocji z językiem i językowym obrazem świata, a zatem i z określoną kulturą, sprawia, że z jednej strony są one ciekawe z perspektywy przekładu, a z drugiej, niezwykle trudne do odzwierciedlenia w języku docelowym, przynależącym do innej kultury. Ekwiwalenty przekładowe mogą budzić inne asocjacje

¹⁴ МОКИЕНКО В. М., *Русская бранная лексика: цензурное и нецензурное*, „Русистика” 1994, nr 1/2, s. 50–73, <http://www.philology.ru/linguistics2/mokiyenko-94.htm>, [dostęp: 02.04.2023].

¹⁵ BIERNACKA-LIGIĘZA I., „*Kłóć na czym świat stoi*” – analiza wulgaryzmów najczęściej wykorzystywanych w języku polskim i angielskim, [w:] G. Habrajska (red.), *Język w komunikacji*, t. 2, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź 2001, s. 255.

¹⁶ Por.: KOWALIKOWA J., dz. cyt., s. 108; BIERNACKA-LIGIĘZA I., dz. cyt., s. 256.

¹⁷ Por.: BIERNACKA-LIGIĘZA I., dz. cyt., s. 256.

¹⁸ КОЗЫРЕВА М. М., *Особенности употребления ненормативной лексики и сложности ее перевода с английского языка на русский (на материале фильма „Дневник Бриджит Джонс”)*, „Вестник РГГУ”, серия: Литературоведение. Языкознание. Культурология, 2012, nr 8 (88), s. 88.

i odczucia u czytelników przekładu niż te, których doświadczył czytelnik tekstu wyjściowego¹⁹.

Tłumaczenie emocjonalnych doświadczeń i odczuć z jednego języka na drugi może nastęrczać wiele problemów, ponieważ niektóre języki mogą posiadać leksykon, który będzie bardziej odpowiedni do wyrażenia danego ładunku emocjonalnego niż inne. Możliwe jest na przykład, że tłumaczeniowy ekwiwalent nazwy danej emocji nie istnieje w konkretnym języku, ponieważ mimo tego, że ludzie z kultury docelowej doświadczają jej, nie wykształcili potrzeby komunikowania o niej²⁰.

W tłumaczeniach tego typu leksyki tłumacz zatem nie zawsze ma możliwość wykrzystania ekwiwalentów słownikowych. Często chodzi nie tyle o tłumaczenie dosłowne, co o znalezienie odpowiednika, który w danym kontekście będzie posiadał ładunek nacechowania emocjonalnego taki, jaki charakteryzuje oryginał, bowiem „[t]łumacz winien jest (...) autorowi oryginału wierność, nie pod względem tekstowym, lecz treściowym, w którym sens stanowi pomost pomiędzy oryginałem a przekładem”²¹.

Niniejszy artykuł jest poświęcony przekładowi rosyjskich ekspresywizmów (przekleństw, wyzwisk, wulgaryzmów) na język angielski.

Materiał poddany analizie zaczerpnięto z wybranych opowiadań Wasilija Szukszyna (*Бессовестные; Волки; Как помирал старик; Космос, нервная система и шмат сала; Крепкий мужик; Микроскоп; Миль пардон, мадам!; Мой зять ukrал машину дров!; Сураз; Чудик*) i ich przekładów na język angielski, których autorami są: Kathleen M. Cook, Robert Daglish, George Gutsche, Laura Michael i John Givens, Holly Smith, Natasha Ward i David Iliffe. Podkreślić należy, że w niniejszym materiale badawczym wzięto pod uwagę dwa różne warianty przekładowe opowiadań: *Волки, Крепкий мужик, Микроскоп, Сураз* i *Чудик*.

Przynależność wyekscerpowanych jednostek oryginału do interesującej nas leksyki oraz ich nacechowanie ekspresywno-emocjonalne skonfrontowano z danymi następujących słowników: BTS²², FSRLJ, SJRSz, SJWSz, SO, SRJ, STLŻ.

Opis leksykograficzny wyodrębnionych jednostek języka wyjściowego i docelowego podano w postaci oryginalnej.

2. Analiza materiału

W materiale poddanym analizie znajdujemy zarówno przekleństwa, jak i wyzwiska. Dominują wyzwiska o charakterze niewulgarnym. Znajdujemy tutaj ekspresywizmy

¹⁹ WYSZYŃSKA J., dz. cyt., s. 135–137.

²⁰ Tamże, s. 136.

²¹ GARCARZ M., *Wulgaryzmy a przekład, czyli życie wulgaryzmów od oryginału do przekładu*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Linguistica Rossica” 2006, nr 2, s. 164.

²² Wykaz skrótów słowników wraz z danymi bibliograficznymi zamieszczono na końcu artykułu.

oceniające nieaprobowane zachowania, postawy czy poglądy bohaterów opowiadań Szukszyna. Charakteryzują one dane postaci pod względem fizycznym, psychicznym, intelektualnym czy moralno-etycznym. Zadaniem tłumaczy jest odzwierciedlenie emocjonalno-ekspresywnego nasycenia ekspresywizmów w tekstach docelowych przy jednoczesnym poszukiwaniu odpowiedników zgodnych pod względem znaczenia, co jednak nie zawsze gwarantuje tożsamy odcień uczuciowy czy aksjologiczny, „wyrazy bowiem, mające jednakową treść pojęciową, mają zarazem niejednakową moc wzbudzania wyobrażeń”²³ (por. np.: *koń, wierzchowiec, kobyła, szkapą*). W poszukiwaniu odpowiedników przekładowych tłumacze uciekają się do: stosowania ekwiwalentów słownikowych, ekwiwalentów funkcjonalnych oraz kalkowania. Stosują odpowiedniki nie zawsze dokładnie odzwierciedlające element emocjonalno-ocenny oryginału lub też, nie znajdując satysfakcjonującego rozwiązania, pomijają kłopotliwą jednostkę.

2.1. Przekład jednostek nacechowanych wulgarnie

Wulgarność jest stopniowalna, a zatem tłumacz staje niekiedy przed trudnym wyborem: zachować stopień wulgarności oryginału czy nieco go złagodzić, stosując jednostkę o niższym stopniu nacechowania wulgarnego lub jednostkę niewulgarną? Por.:

- a) ekwiwalenty o zachowanym stopniu wulgarności – w przekładzie przekazano równie silne nasycenie emocjonalne i ocenne:
 - *курва*²⁴ *старая* → *old whore*²⁵ ∇ Ты чего тут голос-то повышаешь?! Курва старая... (Мой зять украл машину дров! 482); „What’re you raisin’ your voice for? What’re you raisin’ your voice for around here? Old whore...” (My Son-in-Law Stole a Truckload of Wood!, 69);
 - *пидор* ‘негодяй, сволочь’ (бран. SJWSz); ‘пассивный гомосексуалист’ (STLBŽ) → *bastard* ‘a very offensive word for someone, especially a man, who you think is unpleasant’ (taboo LDOCE) ∇ Ужас, что творилось в душе Спирьки!.. Стыд, боль, злорада – все там перемешалось, душило. – Пидор, гад, – хрипел Спирька, – что ты делаешь?... (Сураз 356); *Terrible things were brewing in Spirka’s heart! A mixture of humiliation, pain, fury was choking him. „What are you doing, you bastard!” he groaned (The Bastard (2), 161);*
 - *сука* ‘грубо о человеке вызывающем своим поведением гнев, раздражение’ (BTS) → *son of a bitch* ‘an offensive word for a person that you think is

²³ ŁOŚ J., *Gramatyka polska*, cz. II. *Słowotwórstwo*, Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów–Warszawa–Kraków 1925, s. 253, cyt. za: MITRENGA B., *Terminologia związana z ekspresywnością języka i leksyką ekspresywną w ujęciu historycznym. Prolegomena*, „Polonica” 2020, nr 40, s. 110.

²⁴ *Курва* ‘сплетница, бесчестная и злая женщина’ (бран. SJWSz).

²⁵ *Whore* ‘an offensive word used to refer to a woman who has sex with a lot of men’ (taboo OALD).

bad or very unpleasant' (*taboo slang* OALD) ∇ – *От сука!* – изумился Иван. *И встал* (Волки 207); „*The son of a bitch!*” *Ivan was amazed. And he stood up* (Wolves (2), 132);

- *шлюха*²⁶ ‘женщина легкого поведения’ (*зруб. прост.* SRJ) → *slut* ‘a very offensive word for a woman who has sex with a lot of different people’ (*taboo informal* LDOCE) ∇ Он посмотрел на жену. – Что молчите? Что побледнела?! – Крик – злой, резкий – как бичом стегнул женщину. – Шлюха!.. Успела? – Муж шагнул к ней... (Сураз 355); „*Why are you silent? Why have you turned pale?!*” *A scream-malicious and sharp-lashed the woman like whip.* „*Slut!.. Did have enough time?*” *The husband stepped toward her...* (The Bastard (1), 66); → *whore* ∇ He looked at his wife. „*Why are you so quiet? And pale too?!*” *The fierce, angry shout lashed her like a whip.* „*You whore! So you did get somewhere?!*” *He stepped towards her* (The Bastard (2), 160–161);
- b) ekwiwalent przekładowy nienacechowany wulgarnie, obraźliwy i, podobnie jak woryginalie, waloryzujący adresata negatywnie:
 - *пидор* ‘негодяй, сволочь’ (бран. SJWSz); ‘пассивный гомосексуалист’ (STLBŽ) → *animal* ‘someone who behaves in a very violent, cruel or rude way’ (*informal* MEDAL) ∇ Ужас, что творилось в душе Спирьки!.. Стыд, боль, злота – все там перемешалось, душило. – Пидор, гад, – хрипел Спирька, – что ты делаешь?.. (Сураз 356); *The horror that Spirka experienced!.. The shame, the pain, the malice—everything was mixed inside of him and was suffocating him.* „*Animal, snake,*” *Spirka said hoarsely,* „*What are you doing?..*” (The Bastard (1), 67);
- c) zastąpienie wulgaryzmu jednostką nienacechowaną wulgarnie, łagodzącą wymowę przekleństwa:
 - *хрен с ними* (и т.п.) ‘пусть будет так; можно обойтись без кого-либо или без чего либо’ (*зрубо-прост.* FSRLJ) → *never mind, dammit* ∇ „*К кирпичам, конечно, ни один дьявол не притронется, – подумал. – Ну и хрен с ними! Сгребу бульдозером в кучу, и пусть крапивой зарастает*” (Крепкий мужик 340); „*The brick’s no good for anything,*” *he thought.* „*Never mind, dammit. I’ll bulldoze the lot into a heap and let nettles grow over it*” (The Tough Guy 218); → *to hell with ‘em*²⁷ ∇ „*Not a one of those devils will touch the bricks now,*” *he thought.* „*Well, to hell with ‘em! I’ll shovel ‘em all into a pile with a bulldozer. Let the nettles grow over ‘em*” (Tough Guy 44).

²⁶ W WSRP: wyraz *шлюха* rejestrowany jest z kwalifikatorami *wulg. gm.*

²⁷ W OID: *to hell with sb/sth* ‘used to express anger or dislike and to say that you no longer care about sb/ sth and will take no notice of it/ them.’

2.2. Przekład ekspresywizmów nienacechowanych wulgarnie

2.2.1. Ekwiwalent słownikowy

Tłumacze zastąpili jednostkę oryginału jednostką języka docelowego, która występuje w słownikach dwujęzycznych jako jej odpowiednik (*паразит* – *parasite*²⁸). Przekazali w ten sposób negatywną, dezaprobującą ocenę adresata wyzwiska, jednak sama charakterystyka postaci nie jest zgodna z oryginałem. W Szukszyn przedstawia obraz osoby niegodziwej, obojętnej na los innych, która w obliczu sytuacji zagrażającej życiu zięcia i jego konia zostawia ich bez pomocy, a sama ratuje się ucieczką. W przekładzie natomiast mowa o człowieku skłonny do życia na cudzy koszt. Semantyka rosyjskiego wyrazu *паразит* jest bogatsza niż jego angielskiego odpowiednika, a zatem wyraz *parasite* jest odpowiednikiem słownikowym wyrazu *паразит*, jednak nie we wszystkich jego znaczeniach, por.²⁹:

- *паразит* ‘тот кто живет чужим трудом; бранно о дурном человеке; о человеке, совершившем плохой поступок’ (BTS) → *parasite* ‘a lazy person who lives by getting money from other people’ (*disapproving* MEDAL) ∇ – *Ну не паразит ли? – все изумлялся Иван (Волки 207)*; „How’s that for a real parasite!” *Ivan was still amazed (Wolves (2), 132)*.

2.2.2. Ekwiwalent funkcjonalny

Nie znajdując odpowiedników słownikowych, tłumacze uciekali się do ekwiwalentów funkcjonalnych. Ważniejsze było odtworzenie funkcji wyzwiska, jaką dany ekspresywizm pełnił w oryginale, niż dosłowność tłumaczenia. Pozwoliło to tłumaczom odtworzyć w języku przekładu zabarwienie emocjonalno-ekspresywne jednostek wyjściowych aktualizujące się w konkretnym kontekście (dezaprobatę, lekceważenie, pogardę), por.:

- *подзаборник* ‘бездомный, опустившийся человек’ (*пренебр.-бран., простор.* SJRSz) → *guttersnipe* ‘a child from a poor area of a town who is dirty and dressed badly’ (*old-fashioned* CALD) ∇ *Сошлись бы потихоньку, и все. Какая свадьба? – Совсем как... подзаборники. Тьфу! (Бессовестные 399)*; „We’d just pair up together quietly. What wedding?” „Like a real couple of—guttersnipes! Pah! Like animals” (*A Matchmaking 210*);
- *пьяная харя*³⁰ → *sot* ‘someone who is drunk all the time’ (*old-fashioned* LDO-CE) ∇ *О нем же и заботится. А он прет, пьяная харя. На мать (Чудик*

²⁸ W CORD *паразит* ma swój odpowiednik angielski: *parasite*.

²⁹ Pomimo rozbieżności znaczenia, zachowano podobieństwo funkcji, powstaje zatem zasadnicza wątpliwość natury klasyfikacyjnej – czy nadal można mówić o odpowiedniku słownikowym, czy jest to wyłącznie ekwiwalent funkcjonalny.

³⁰ *Харя* ‘то же, что лицо’ (*прост. бран. SO*).

250); *Even then she was thinking of him... And he kept on running after her, the sot. After his own mother!* (Quirky 109, tłum. Robert Daglish); → *stinkin' drunk* ∇ *Here she is worryin' about him! But he keeps after her the stinkin' drunk. After his own mother* (Oddball 83).

Wyrażenie ujemnego stosunku do drugiego człowieka było także możliwe przy użyciu ekwiwalentów stanowiących wyzwiska derywowane od nazw zwierząt, których pierwotne znaczenie literackie uległo rozszerzeniu wskutek metaforyzacji³¹. Wyrazy będące wynikiem derywacji semantycznej pozwoliły odtworzyć nacechowanie emocjonalne jednostek oryginału o wyraźnie aksjologicznym charakterze. W niektórych sytuacjach tłumacze wzmacniali wydźwięk pejoratywny odpowiednika przekładowego poprzez dodanie zaimka osobowego (*you*), dyskredytującego przymiotnika (*filthy, dirty*) lub wartościowali odbiorcę komunikatu, stosując wyrażenie lekceważące, podkreślające wyższość nadawcy (*young puppy*), co potęgowało wartość emocjonalną ekspresywizmów języka docelowego i pozwoliło oddać w przekładzie negatywne przesłanie oryginału, por.:

- *змея ползучий* – бран. (SJWSz) → *dirty snake*³² ∇ *И сердце сжалось от жалости, и злость великая взяла на тестя. Он скорым шагом пошел по дороге. – Ну погоди!.. Погоди у меня, змей ползучий. Ведь отбились бы – и конь был бы целый* (Волки 206); *His heart filled with pity and a great anger rose in him against his father-in-law. He uickened his pace along the road. Just you wait! You wait, you dirty snake! We could have driven them off and the horse would still alive* (Wolves (1), 152–153);
- *паразит* ‘о дурном человеке; о человеке, совершившем плохой поступок’ (бран. BTS) → *swine* ‘an extremely unpleasant or cruel man’ (*informal MEDAL*) ∇ – *Ну не паразит ли? – все изумлялся Иван* (Волки 207); „*Real swine, isn't he!*” *Ivan could not get over his astonishment* (Wolves (1), 156)³³;
- *скважина* ‘в адрес человека, потерявшего деньги’ (бран. SJWSz) → *rat* ‘someone who is not loyal or who tricks you’ (*informal MEDAL*) ∇ – *Да где ж ты их потеряешь-то мог, скважина? – Откуда я знаю? – Ждала его!... Счас бы пошли с ребятишками, примерили бы шубки... Я уж там подобрала – какие. А теперь их разберут. Ох, скважина ты, скважина...* (Микроскоп

³¹ Wyrazy powstałe wskutek derywacji semantycznej Przemysław Wiatrowski nazywa ekspresywizmami wtórnymi. Wskazuje, „że ich ekspresywność wynika z rozmaitych operacji wtórnych (sekundarnych) względem znaczenia literalnego, mających najczęściej charakter metaforycznego rozsunięcia” (WIATROWSKI P., *Ekspresywizmy leksykalne w „Przewodniku Katolickim” z lat 1895–2005*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2010, nr 17(37), s. 168). To kontekst definiuje czy mamy do czynienia z jednostką derywowaną semantycznie. Wyodrębnia on także ekspresywizmy pierwotne, do których zalicza leksemy niederywowane semantycznie. Ich znaczenia zawierają stały, niezależny od kontekstu i skojarzeń komponent emocjonalny (tamże, s. 167–168).

³² *Snake* ‘someone who cannot be trusted’ (*informal LDOCE*).

³³ Iwan jest wściekły na teścia, który pozostawił go i jego konia na pastwę watahy wilków, a sam uciekł. Negatywnie ocenia jego postawę i daje temu wyraz, obzuczając go wyzwiskiem.

306); „So where could you have lost it?” „How should I know?” „There I was, sitting waiting for you. We'd have been trying those coats on the children right know, I'd found the very ones for them. They'll be gone now by the time get there. You rat!” „Aren't you sick of that word? Rat, rat” (*The Microscope* (1), 14);

- *скот лесной* – бран. (SJWSz); *харя немытая* – бран. (SJWSz) → *you filthy cur*³⁴; *louse* ‘an unpleasant person’ (*informal MEDAL*) ∇ – *Смеются, в глаза смеются, а ему... все божья роса. Харя ты немытая, скот лесной!... Совесть-то у тебя есть? Или ее всю уж отшибли? Тьфу! – в твои глазыньки бесстыжие! Пупок!... (Миль пардон, мадам! 259); „The whole village is laughing about you—behind your back and to your face even. But you could care less. You filthy cur! You louse! Don't you have any conscience at all, or did you blow it away along with your fingers?” With that, she spit at him and added, „You and your shameless eyes! You ass-hole!” (*I Beg Your Pardon, Madam!* 126);*
- *сопля* ‘грубо о слабом, ничтожном, презренном человеке’ (BTS) → *young puppy* ∇ „– Учитель выискался! Сопля... Гол, как сокол, пришел в дом на все на готовенькое да еще грозитя (Волки 207); „Listen to him – a teacher! The young puppy... He comes without a penny to bless him into a house where everything's laid on, and now he threatens me. (...)” (*Wolves* (1), 155). Wyrażenie w przekładzie podkreśla hierarchiczność relacji pomiędzy Naumem, bogatym chłopem, a jego ubogim zięciem. Nauma złości, że ten, w jego mniemaniu bezwartościowy (bo ubogi) młokos, ma odwagę go krytykować. Daje wyraz swoim negatywnym emocjom (lekceważenie, pogarda) poprzez wyrażenie podkreślające wyższość nadawcy i tym samym dyskredytujące zięcia. Tłumacz adekwatnie odzwierciedlił sferę emocjonalno-ocenną oryginału.

W roli ekwiwalentu funkcjonalnego sprawdził się także frazeologizm *a snake in the grass* ‘a person who pretends to be your friend, but who cannot be trusted’ (*disapproving OID*) wraz z dodanym do niego zaimkiem wzmacniającym *you* oraz przekleństwem *goddam*. Ta wieloczłonowa kompozycja pozwoliła oddać w przekładzie zarówno negatywne emocje nadawcy komunikatu (złość, wściekłość) oraz wyrazić dezaprobatę wobec skrajnie egoistycznego zachowania Nauma, por.:

- *змея ползучий* – бран. (SJWSz) → *you goddam snake in the grass* ∇ *И сердце жалось от жалости, и злость великая взяла на тестя. Он скорым шагом пошел по дороге. – Ну погоди!... Погоди у меня, змея ползучий. Ведь отбились бы – и конь был бы целый (Волки 206); And his heart contracted out of pity, and he was seized by absolute fury at his father-in-law. He strode off quickly down the road. „Just you wait!... Wait till I get my hands on you, you goddam snake in the grass! We could've beaten'em back—and the horse would still be alive. (...)” (*Wolves* (2), 130).*

³⁴ *Cur* ‘an old word meaning a man you dislike or have no respect for’ (*old-fashioned MEDAL*).

2.2.3. Zastosowanie jednostki wzmacniającej negatywne emocje

Odpowiednik przekładowy cechuje wulgaryzm, który nie charakteryzuje jednostki oryginału. W miejsce wyrazu nacechowanego obraźliwie wprowadzono wyraz lub wyrażenie również obraźliwe, jednak dodatkowo nacechowane wulgarnie, co zintensyfikowało nasycenie emocjonalno-wartościujące wypowiedzi w porównaniu do jednostek języka wyjściowego, zob.:

- *скважина* ‘в адрес человека, потерявшего деньги’ (бран. SJWSz) → *twat* ‘a very offensive word for a stupid or unpleasant person’ (*taboo informal LDO-CE*) ∇ – *Да где ж ты их потеряешь-то мог, скважина? – Откуда я знаю? – Ждала его!... Счас бы пошли с ребятишками, примерили бы шубки... Я уж там подобрала – какие. А теперь их разберут. Ох, скважина ты, скважина... (Микроскоп 306); „Then where on earth could you have lost it, twat?” „How’m I s’posed to know?” „This takes the cake! Right now we coulda been takin’ the kids, tryin’ coats on ‘em... I already had my eye on which ones to get. And now others’ll buy ‘em up. Oh, you’re a twat, a twat...” (The Microscope (2), 30). Mąż okłamuje żonę, że zgubił pieniądze, które miały być przeznaczone na zakup odzieży dla dzieci. Spotyka się z ostrą reakcją. Żona obrzuca go wyzwiskiem *скважина*. Tłumacze, prawdopodobnie dążąc do odzwierciedlenia nasilenia złości kobiety oraz wyrażenia siły dezaprobaty, zdecydowali się zastosować w przekładzie jednostkę wzmacniającą negatywne emocje, nacechowaną wulgarnie;*
- *халява* ‘растяпа, распущенная баба; холера’ (устар. SRA) → *stupid bitch*³⁵ ∇ *Халява... За халяву-то можно и по морде получить. Дам вот счас гирькой по кумполу, узнаешь халяву (Крепкий мужик 339); „Stupid bitch, huh? I’ve half a mind to give it to you right in that onion dome of yours – with a five-kilo weight! Then you’ll know what a stupid bitch is!” (Tough Guy 42). Mowa tutaj o sprzedawczyni, która ma odwagę krytykować bohatera za zburzenie starej cerkwi. Jest on niezadowolony z jej reakcji, bowiem był dumny z podjętych działań i nie spodziewał się dezaprobaty. W rewanżu obrzuca ją wyzwiskiem – worygiale – nienacechowanym wulgarnie.*

2.2.4. Odpowiedniki-kalki

Tłumacze, dążąc do odtworzenia w przekładzie wyzwisk języka oryginału, uciekają się również niejednokrotnie do kalkowania jednostek wyjściowych. Odpowiedniki-kalki odtwarzają wszystkie elementy leksykalne oryginalnych połączeń wyrazowych (kalka dokładna); możliwe jest także zastępowanie komponentów oryginału jednost-

³⁵ *Bitch* ‘an offensive way of referring to a woman, especially an unpleasant one (*slang, disapproving OALD*).

kami synonimicznymi lub wręcz wyrazami o odmiennym zakresie znaczeniowym (kalka niedokładna). W naszym materiale można zaobserwować zarówno przykład kalki z pozoru dokładnej (*идол*³⁶ *окаянный* – *cursed idol*³⁷), jak i niedokładnej (*идол окаянный* – *cursed heathen*). W obu sytuacjach odpowiedniki przekładowe negatywnie wartościują postępowanie bohatera, który w celu pozyskania cegły zburzył starą cerkiew, jednak są mniej obcesowe. Znaczenie angielskiego wyrazu *idol* nie jest tożsame ze znaczeniem rosyjskiego pierwowzoru, który w danym kontekście ma znaczenie metaforyczne i negatywnie charakteryzuje adresata wyzwiska pod względem intelektualnym. Dokładność kalki można zatem tutaj odnieść wyłącznie do kwestii strukturalnej, a już nie do zgodności semantycznej, por.:

- *идол окаянный* – бран. (SJWSz) → *cursed idol* ∇ *Дома Шурыгина встретили форменным бунтом: жена, не приготовив ужина, ушла к соседкам, хвора мать заругалась с печки: – Колька, идол ты окаянный, грех-то какой взял на душу!.. (Крепкий мужик 339); „At home Shurygin faced a regular revolt: his wife had gone off to the neighbours without making supper and his sick mother kept scolding him from the bench bed over the stove. „Tis a great sin ye’ve taken on yerself, cursed idol that ye are!” (The Tough Guy 217); → *cursed heathen* ∇ „At home Shurygin met with open rebellion: his wife had left for the neighbors without fixing supper, and his ailing mother laid into him from her spot on the stove. „Kolka, you’re a cursed heathen, you are! What a sin you’ve taken on your soul!” (Tough Guy 43).*

2.2.5. Pominięcie

W niektórych sytuacjach tłumacze decydują się na pominięcie przekleństwa czy wyzwiska w przekładzie. Obniża to wartość emocjonalno-ocenną tekstu docelowego. Ulega on nieuzasadnionej neutralizacji. Dialogi stają się zbyt poprawne pod względem językowym. Przypominają racjonalną relację, z której wymazano emocjonalny koloryt. Pominięcie nie zmieniło treści tłumaczonego tekstu, ale zubożyło językowy obraz postaci opowiadań, bowiem „określony idiolekt danego bohatera uczestniczy w tworzeniu jego charakterystyki”³⁸, por.:

- *в крестителя* – бран. (SJWSz), *в бога душу мать* ‘ругательство, выражающее чувство острого недовольства, раздражения’ (*грубо-прост.* FSRLJ) → pominięto ∇ – *Кончаюсь, Юрка, в крестителя, в бога душу мать! – Не надо было напиваться (Космос, нервная система и шмат сала 149); „I’m giving up the ghost, Yurka...” You shouldn’t have drunk so much (Outer Space, the Nervous System and a Slab of Fatback 47);*

³⁶ *Идол* ‘дурак, болван’ (разг. бран. SO).

³⁷ *Idol* ‘a person or thing that is loved and admired very much; a statue that is worshipped as a god’ (OALD; podobnie definiują inne słowniki, zob. np: CALD, LDOCE, MEDAL).

³⁸ TOMASZKIEWICZ T., *Przeładow audiowizualny*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2015, s. 201.

- *слякоть* ‘трус, ничтожный человек’ (перен., груб. SJRSz) → pominięto ▽
Что же ты? Ведь ни одна же баба к себе не допустит такую слякоть...
 (Сураз 362); „*What are you? Not a single old woman would allow herself to be treated like that*” (*The Bastard* (1), 76–77);
- *сундук* ‘бестолковый, тупой человек’ (перен. бран. SJRSz) → pominięto ▽
 – *Старика досада взяла. – Всю жись трясется над ей, а не понимаем: водка – это первое лекарство. Сундуки какие-то...* (Как помирал старик 239); *The old man was getting annoyed. „You seem to be scared stiff of the stuff. Can’t you get it into your head that vodka is the best medicine there is? What d’you hide it away for?”* (*The Old Man’s Dying* 85).

3. Wnioski

W materiale poddanym analizie przekleństwa i wyzwiska tylko sporadycznie cechuje wulgarność. Przeważają jednostki leksykalne nacechowane ekspresywnie, jednak nienaruszające sfery tabu językowego. Tłumacze, korzystając z zasobów języka angielskiego, odzwierciedlili warstwę emocjonalno-ekspresywną oryginału, zachowując poziom ekspresji języka wyjściowego (np.: *сука* – *son of a bitch*; *шлюха* – *slut, whore*) lub nieco ją łagodząc (np.: *нудор* – *animal*). W dwóch wypadkach przekład jest bardziej wulgarny niż tekst oryginalny (*скважина* – *twat*; *халява* – *stupid bitch*). W niektórych sytuacjach tłumaczom nie udało się znaleźć odpowiedników przekładowych jednostek pełniących w oryginale funkcję przekleństw lub wyzwisk – w rezultacie ekspresywizmy te zostały pominięte (*в крестителя*; *в бога душу мать*; *слякоть*; *сундук*). Analiza tekstu docelowego nie potwierdziła stosowania kompensacji opuszczonych jednostek w innym miejscu. Generalnie zarówno emocje nadawcy przekleństw oraz wyzwisk, jak i charakterystyka emocjonalno-wartościująca adresatów wyzwisk została właściwie odczytana przez tłumaczy i adekwatnie odtworzona w przekładzie. Tylko w dwóch sytuacjach zastosowanie ekwiwalentów słownikowych okazało się zwodnicze (*идол* – *idol* – komponent odpowiednika kalki oraz *паразит* – *parasite*). Jednostki te w obu językach są wyrazami polisemantycznymi, których zakresy znaczeniowe nie są w pełni tożsame, a zatem i charakterystyka postaci jest różna i być może dla odbiorcy docelowego – w kontekście całego opowiadania – nie w pełni zrozumiała, ale mimo to zachowane zostało zgodne z oryginałem wartościowanie negatywne.

Bibliografia

- BIERNACKA-LIGIĘZA I., „*Kląć na czym świat stoi*” – analiza wulgaryzmów najczęściej wykorzystywanych w języku polskim i angielskim, [w:] G. Habrajska (red.), *Język w komunikacji*, t. 2, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź 2001, s. 255–262.
- DUBISZ S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

- GARCARZ M., *Wulgaryzmy a przekład, czyli życie wulgaryzmów od oryginału do przekładu*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Linguistica Rossica” 2006, nr 2, s. 159–173.
- GRAUPMANN J., *Leksykon tematów tabu*, Klub dla Ciebie, Warszawa 2007.
- GROCHOWSKI M., *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- HĄDZLIK-BIAŁEK M., *Metody przekładu wulgaryzmów w tłumaczeniu filmowym w kontekście przemian w komunikacji językowej*, „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Linguistic Journal” 2018, nr 3(1), s. 90–99.
- HĄDZLIK-DUDKA M., *Wulgaryzmy a przekleństwa w kontekście przemian w komunikacji językowej*, „Studia Filologiczne Uniwersytetu Jana Kochanowskiego” 2014, t. 27, s. 151–160.
- KOWALIKOWA J., *Znaczenie i funkcja wyrazów tzw. brzydkich we współczesnej polszczyźnie mówionej*, [w:] Z. Kurzowa, W. Śliwiński (red.), *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*, Universitas, Kraków 1994, s. 107–113.
- ŁOŚ J., *Gramatyka polska, cz. II. Słowotwórstwo*, Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów–Warszawa–Kraków 1925.
- MARKOWSKI A., *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- MITRENGA B., *Terminologia związana z ekspresywnością języka i leksyką ekspresywną w ujęciu historycznym. Prolegomena*, „Polonica” 2020, nr 40, s. 105–121.
- PYCIA P., *Przekraczając granice. Problem przekładu wulgaryzmów i przekleństw*, [w:] B. Tokarz (red.), *Przekłady Literatur Słowiańskich*, t. 3, cz.1. *Bariery kulturowe w przekładzie artystycznym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017, s. 135–148.
- SANIEWSKA P., *Brzydkie słowa, czyli o używaniu wulgaryzmów przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną w sytuacjach emocjogennych – wstępne rozpoznanie*, [w:] D. Saniewska (red.), *Emocje, język, literatura*, Wydawnictwo „Libron”, Kraków 2016, s. 353–364.
- SAWICKA G., *Język a konwencja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2006.
- ШУКШИН В. М., *Бессовестные*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 394–399.
- SHUKSHIN V., *A Matchmaking*, przeł. R. Daglish, [w:] *Short Stories*, Raduga Publishers, Moscow 1990, s. 199–211.
- ШУКШИН В. М., *Волки*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 204–207.
- SHUKSHIN V., *Wolves (1)*, przeł. R. Daglish, [w:] *I Want to Live*, Progress, Moscow 1973, s. 147–157.
- SHUKSHIN V., *Wolves (2)*, przeł. L. Michael, J. Givens, [w:] *Stories from a Siberian Village*, the Northern Illinois University Press, DeKalb, Illinois 1996, s. 127–133.
- ШУКШИН В. М., *Как помирал старик*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 238–240.
- SHUKSHIN V., *The Old Man's Dying*, przeł. N. Ward, D. Iliffe, [w:] *Roubles in Words, Kopeks in Figures and Other Stories*, Marion Boyars Publishers Ltd., London-New York 1985, s. 83–88.
- ШУКШИН В. М., *Космос, нервная система и шмат сала*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 149–155.

- SHUKSHIN V., *Outer Space, the Nervous System and a Slab of Fatback*, przeł. R. Daglish, [w:] *Short Stories*, Raduga Publishers, Moscow 1990, s. 47–58.
- ШУКШИН В. М., *Крепкий мужик*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 337–340.
- SHUKSHIN V., *The Tough Guy*, przeł. K. M. Cook, [w:] *Short Stories*, Raduga Publishers, Moscow 1990, s. 212–219.
- SHUKSHIN V., *Tough Guy*, przeł. L. Michael, J. Givens, [w:] *Stories from a Siberian Village*, De Kalb, the Northern Illinois University Press, Illinois 1996, s. 39–45.
- ШУКШИН В. М., *Микроскоп*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 305–310.
- SHUKSHIN V., *The Microscope* (1), przeł. N. Ward, D. Iliffe, [w:] *Roubles in Words, Kopeks in Figures and Other Stories*, Marion Boyars Publishers Ltd., London-New York 1985, s. 13–23.
- SHUKSHIN V., *The Microscope* (2), przeł. L. Michael, J. Givens, [w:] *Stories from a Siberian Village*, the Northern Illinois University Press, DeKalb, Illinois 1996, s. 29–38.
- ШУКШИН В. М., *Миль пардон, мадам!*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 255–259.
- SHUKSHIN V., *I Beg Your Pardon, Madam!*, przeł. H. Smith, [w:] *Short Stories*, Raduga Publishers, Moscow 1990, s. 117–127.
- ШУКШИН В. М., *Мой зять украл машину дров!*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 482–489.
- SHUKSHIN V., *My Son-in-Law Stole a Truckload of Wood!*, przeł. L. Michael, J. Givens, [w:] *Stories from a Siberian Village*, the Northern Illinois University Press, DeKalb, Illinois 1996, s. 68–80.
- ШУКШИН В. М., *Сураз*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 350–362.
- SHUKSHIN V., *The Bastard* (1), przeł. G. Gutsche, [w:] *Snowball Berry Red and Other Stories*, Ardis Publishers, Ann Arbor 1979, s. 58–78.
- SHUKSHIN V., *The Bastard* (2), przeł. R. Daglish, [w:] *Short Stories*, Raduga Publishers, Moscow 1990, s. 150–175.
- ШУКШИН В. М., *Чудик*, [w:] *Полное собрание рассказов в одном томе*, Эксмо, Москва 2012, s. 249–254.
- SHUKSHIN V., *Quirky*, przeł. R. Daglish, [w:] *Short Stories*, Raduga Publishers, Moscow 1990, s. 106–116.
- SHUKSHIN V., *Oddball*, przeł. L. Michael, J. Givens, [w:] *Stories from a Siberian Village*, the Northern Illinois University Press, DeKalb, Illinois 1996, s. 81–89.
- TOMASZKIEWICZ T., *Przekład audiowizualny*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2015.
- WIATROWSKI P., *Ekspresywizmy leksykalne w „Przewodniku Katolickim” z lat 1895–2005*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2010, nr 17(37), s. 163–189.
- WYSZYŃSKA J., *Emocje na wojnie w hiszpańskim przekładzie opowiadań Tadeusza Borowskiego*, [w:] P. Fast, T. Brzostowska-Tereszkiewicz, J. Pisarska (red.), *Przekład i emocje*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 2017, s. 135–150.

- ZARZECZNY G., MAZUREK M., *Co komunikują polskie wulgaryzmy?*, [w:] K. Ruta, K. Zalejarz (red.), *Procesy rozwojowe współczesnej polszczyzny, cz.1. Najnowsze zjawiska w polszczyźnie*, Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań 2009, s. 174–183.
- ZGÓŁKOWA H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1997, t. 10.
- КОЗЫРЕВА М. М., *Особенности употребления ненормативной лексики и сложности ее перевода с английского языка на русский (на материале фильма «Дневник Бриджит Джонс»*, „Вестник РГГУ”, серия: Литературоведение. Языкознание. Культурология, 2012, nr 8 (88), s. 87–94.
- МОКИЕНКО В. М., *Русская бранная лексика: цензурное и нецензурное*, „Русистика” 1994, nr 1/2, s. 50–73, <http://www.philology.ru/linguistics2/mokiyenko-94.htm>, [dostęp: 02.04.2023].

Wykaz skrótów słowników

- BTS – КУЗНЕЦОВ С. А. (red.), *Большой толковый словарь русского языка*, „Норинт”, Санкт-Петербург 2008.
- CALD – MCINTOSH C. (Ed.), *Cambridge Advanced Learner’s Dictionary*, Cambridge University Press, Cambridge 2013.
- CORD – WHEELER M., UNBEGAUN B., FALLA P. (Eds.), *Concise Oxford Russian Dictionary*, Oxford University Press, Oxford 1998.
- FSRLJ – ФЕДОРОВ А. И., *Фразеологический словарь русского литературного языка*, АСТ: Астрель, Москва 2007.
- LDOCE – MAYJOR M. (Ed.), *Longman Dictionary of Contemporary English*, Pearson Education Limited, Harlow 2009.
- MEDAL – RUNDELL M. (Ed.), *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*, Macmillan Education, Oxford 2007.
- OALD – DEUTER M., BRADBERY J., TURNBULL J., *Oxford Advanced Learner’s Dictionary*, Oxford University Press, Oxford 2015.
- OID – PARKINSON D. (Ed.), *Oxford Idioms Dictionary for learners of English*, Oxford University Press, Oxford 2006.
- SJRSz – БАЙРАМОВА Т. Ф., НИКИШАЕВА В. П., *Словарь языка рассказов В. М. Шукшина*, НИЦ БПГУ им. В. М. Шукшин, вып. I–III, Бийск 2002–2005.
- SJWSz – ЕЛИСТРАТОВ В. С., *Словарь языка Василия Шукшина*, „Азбуковник”, „Русские словари” Москва 2001.
- SO – ОЖЕГОВ С. И., *Толковый словарь русского языка*, „Русский язык” Москва 1978.
- SRJ – ЕВГЕНЕВА А. П. (red.), *Словарь русского языка*, „Русский язык” t. 1–4, Москва 1981–1984.
- STLBŽ – БАЛДАЕВ Д. С., БЕЛКО В. К., ИСУПОВ И. М., *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрьмы)*, „Издательство Края Москвы”, Москва 1992.
- WSRP – MIROWICZ A., DULEWICZOWA I., GREK-PABISOWA I., MARYNIAKOWA I., *Wielki słownik rosyjsko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa 2004.

Russian expressive vocabulary in the English translation.

Abstract: The present article is devoted to the translation of Russian expressive vocabulary (curses and invectives) into English. The study material was extracted from selected short stories of Vasily Shukshin and their English translations done by Robert Daglish, Holly Smith, Natasha Ward & David Iliffe, Laura Michael & John Givens, Kathleen M. Cook, George Gutsche. The goal of translating expressive vocabulary is to make it possible for the target-text reader to experience the same kind of emotions the source-text reader experiences, for it is mainly concerned with searching for structures that carry equal emotional charge as the original. The subject of analysis were the translation equivalents used by translators, which, similarly to the original units should recreate emotional and expressive charge of the original and serve a similar function.

Keywords: expressive vocabulary, curse, invective, vulgarism, translation, the English language

DOI: <https://doi.org/10.34864/heteroglossia.issn.2084-1302.nr15.art10>